

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-79>

УДК 338.48:008

ЖИВА ІСТОРІЯ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО ТУРИЗМУ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

LIVING HISTORY IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE TOURISM AND CULTURAL HERITAGE PRESERVATION

Іванюк Павло Володимировичстарший викладач кафедри туризму, рекреації та краєзнавства,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. ГжицькогоORCID: <https://orcid.org/0009-0001-0716-3238>**Ivaniuk Pavlo**Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary
Medicine and Biotechnologies Lviv

Метою статті є обґрунтування важливості живої історії як інструменту збереження культурної спадщини в умовах розвитку сталого туризму, з акцентом на її освітній, емоційний та культуроохоронний потенціал. Об'єктом дослідження виступає феномен живої історії у форматах історичної реконструкції, історичної анімації, майстер-класів та фестивального туризму. У статті обґрунтовано значущість живої історії як сучасного інтегрованого підходу до збереження культурної спадщини в контексті сталого туризму. Визначено, що жива історія включає такі основні форми, як історична реконструкція, історична анімація, майстер-класи з традиційних ремесел, театралізовані дійства та фестивальний туризм, які не лише урізноманітнюють відпочинок, а й сприяють формуванню глибокого емоційного зв'язку туристів із культурною спадщиною. Доведено, що активне залучення туристів до історичних активностей виступає ефективним інструментом передачі нематеріальної спадщини та формування усвідомленої мотивації до її збереження.

Ключові слова: жива історія, історична реконструкція, майстер-класи, історична анімація, залучення туристів до активностей, урізноманітнення відпочинку, історична анімація, екскурсійна діяльність, фестивальний туризм

The purpose of the article is to substantiate the importance of living history as a tool for preserving cultural heritage in the context of sustainable tourism development, with an emphasis on its educational, emotional and cultural preservation potential. The object of the study is the phenomenon of living history in the formats of historical reconstruction, historical animation, master classes and festival tourism. The objectives are: to characterize the content and components of living history, to determine its key effects for the preservation of intangible and tangible cultural heritage, to establish a connection between the active involvement of tourists in historical activities and the preservation of local identity, and to propose practical directions for increasing the effectiveness of the use of living history in tourism activities. The article substantiates the significance of living history as a modern integrated approach to the preservation of cultural heritage in the context of sustainable tourism. It is determined that living history includes such basic forms as historical reconstruction, historical animation, master classes in traditional crafts, theatrical performances and festival tourism, which not only diversify recreation, but also contribute to the formation of a deep emotional connection between tourists and cultural heritage. It is proven that the active involvement of tourists in historical activities is an effective tool for the transfer of intangible heritage and the formation of conscious motivation for its preservation. Two key effects of living history are characterized: 1) intergenerational transmission of cultural practices through interactive participation, and 2) the formation of a personal attitude towards heritage through the emotional experience of historical events. It is established that living history contributes to increasing social cohesion, the development of regional tourism brands, supporting local identity, and also stimulates the economic activity of communities. The need to integrate historical reconstructions into official tourist routes as an element of sustainable tourism is substantiated. The directions for increasing the effectiveness of living history in preserving cultural heritage are proposed, in particular through digitalization, development of educational programs, involvement of local residents, creation of event calendars and professional training of reconstruction participants. The article proves that living history should become part of the long-term state policy of sustainable tourism and cultural protection.

Keywords: living history, historical reconstruction, master classes, historical animation, attraction of tourists to activities, diversification of recreation, historical animation, excursion activities, festival tourism

Постановка проблеми. Сьогоднішні трансформації у сфері туризму все більше зосереджуються на потребах сталого розвитку, що вимагає балансування між економічними вигодами, соціальною інтеграцією та збереженням культурної спадщини. У цьому контексті жива історія виступає не лише як інструмент урізноманітнення відпочинку, а й як дієвий засіб збереження національної ідентичності. Завдяки історичній реконструкції, майстер-класам, театралізованим подіям і історичній анімації туристи не просто спостерігають за минулим, а стають його активними учасниками. Саме така форма комунікації зі спадщиною є актуальною у XXI столітті, оскільки вона поєднує розважальну, пізнавальну та виховну функції, сприяючи глибшому розумінню цінності історико-культурних надбань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті формування засад сталого туризму особливу увагу сучасні дослідники приділяють концептуалізації його зв'язку з культурною спадщиною, зокрема через інноваційні форми залучення туристів. На важливості інституціоналізації та державної підтримки сталого туризму в Україні наголошують І. Соловій, О. Адамовський та І. Дубовіч [1], які визначають сталий туризм як системну форму туристичної діяльності, що передбачає баланс між економічним розвитком і збереженням спадщини. У цьому сенсі активне використання форматів історичної реконструкції, майстер-класів і історичної анімації є перспективним напрямом розвитку локальних туристичних систем. Н. Шуптар-Пориваєва [2] доводять, що одним з ключових напрямів інноваційного розвитку туристичної сфери в умовах пандемії COVID-19 стало переосмислення підходів до організації екскурсійної діяльності, що передбачає інтерактивність, діджиталізацію та локалізацію контенту. Аналізуючи структурні зміни у туристичній галузі, Г. Гапоненко, О. Євтушенко та І. Шамара [3] підкреслюють пріоритетність адаптивних форм туризму, орієнтованих на локальні громади та збереження автентичності. У свою чергу, Л. Мелько [4] акцентує увагу на культурному вимірі сталого розвитку туризму, зазначаючи, що популяризація нематеріальної спадщини потребує нових комунікаційних підходів, серед яких жива історія виявляється найбільш дієвою. Такі підходи дозволяють не лише зберігати, а й відновлювати втрачені елементи культурної ідентичності. У своїй праці В. Джинджояна, Т. Тесленко та К. Горб [5] охарактеризовано

інноваційні підходи до розроблення туристичних продуктів на основі культурного контенту. Ф. Шандор і М. Кляп [6], класифікуючи сучасні різновиди туризму, виокремлюють історико-культурний туризм як базовий для регіонального розвитку. Окреме місце у дослідженнях посідає питання безпеки туристичної діяльності. А. Голод [7] доводить, що формування безпечного середовища в туристичних регіонах залежить не лише від технічних чи правових чинників, а й від рівня соціальної інтеграції, що досягається, зокрема, через активну участь громади у культурно-історичних заходах, таких як фестивалі живої історії. С. Новицька [8] зазначає, що екологічний туризм як одна з моделей сталого розвитку тісно пов'язаний із збереженням локального природно-культурного середовища, а отже, потребує інтеграції освітніх та культурних практик, серед яких жива історія посідає особливе місце.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний науковий вклад, невирішеним залишається питання обґрунтування важливості живої історії як інструменту збереження культурної спадщини в умовах розвитку сталого туризму.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування важливості живої історії як інструменту збереження культурної спадщини в умовах розвитку сталого туризму, з акцентом на її освітній, емоційний та культуро-охоронний потенціал. Об'єктом дослідження виступає феномен живої історії у форматах історичної реконструкції, історичної анімації, майстер-класів та фестивального туризму.

Виклад основного матеріалу. Жива історія – це інтерактивна форма представлення історичного минулого, що включає реконструкції подій, побуту, ремесел, військових дій або обрядів на основі достовірних джерел. Основу цієї практики становлять історична реконструкція, екскурсійна діяльність із елементами імітації, майстер-класи з традиційних ремесел, участь у фестивалях історичної тематики. На відміну від класичних музейних підходів, жива історія створює емоційний зв'язок між відвідувачем і об'єктом спадщини, залучаючи туристів до активностей, що сприяють персоналізованому досвіду [1–3]. У результаті формується глибше розуміння історичних процесів, їх актуалізація для сучасного суспільства та усвідомлення їхнього значення у контексті національної пам'яті. При цьому, жива історія є ефективним меха-

нізмом збереження нематеріальної культурної спадщини, зокрема традицій, знань, ремесел і звичаїв, які можуть зникнути без належної підтримки. Через історичну анімацію та майстер-класи з ткацтва, гончарства, ковальства чи середньовічної кухні, туристи не тільки спостерігають, а й вивчають культурні практики. Це не лише формує глибше зацікавлення минулим, а й стимулює передачу знань між поколіннями. Таким чином, жива історія поєднує функцію популяризації спадщини з функцією її захисту, перетворюючи туризм на інструмент культурного збереження (табл. 1).

У межах концепції сталого туризму жива історія має особливе місце завдяки тому, що вона сприяє розвитку локальних громад, мінімізує шкоду для довкілля та підвищує культурну обізнаність туристів. Фестивальний туризм, що ґрунтується на історичній

реконструкції, активізує малий і середній бізнес, розвиває регіональні бренди й створює нові робочі місця. Історичні події, які відтворюються в автентичному середовищі, приваблюють туристів до менш популярних, але багатих на історичну спадщину територій, що зменшує тиск на традиційні туристичні центри. Таким чином, жива історія гармонійно інтегрується у стратегічні підходи до розвитку туризму, орієнтованого на довгостроковий ефект. Історична анімація та участь у майстер-класах формують у туристів не лише позитивні емоції, а й відчуття належності до культурного контексту країни або регіону. Така форма сприйняття історії дозволяє долати стереотипи, активізує інтерес до глибшого вивчення історії, посилює міжкультурну комунікацію. Залучення туристів до активностей також сприяє розвитку толерантності та

Таблиця 1

Напрямки підвищення ефективності живої історії у збереженні культурної спадщини

Напрямок підвищення ефективності	Конкретні дії	Очікуваний результат
1. Освітній компонент	Впровадження інтерактивних програм для школярів та студентів із залученням до живої історії	Формування у молоді поваги до культурної спадщини та інтересу до історії
2. Професійна підготовка	Створення програм навчання для гідів, реконструкторів та акторів історичних анімацій	Зростання якості подачі історичного матеріалу, уникнення помилок
3. Фінансова підтримка	Дотації, гранти й податкові пільги для організаторів реконструкцій і фестивалів	Розвиток довготривалих проєктів, підвищення якості подій
4. Цифровізація	Створення віртуальних екскурсій, доповненої реальності (AR) у живих подіях	Доступність спадщини для більшої кількості туристів, зокрема людей з інвалідністю
5. Туристична інтеграція	Включення живої історії до офіційних туристичних маршрутів і програм	Розширення цільової аудиторії, збільшення турпотоку
6. Співпраця з громадами	Залучення місцевих жителів як учасників подій, майстрів, гідів	Стимулювання збереження локальної ідентичності та ремесел
7. Наукове обґрунтування	Консультації з істориками, археологами, етнологами	Підвищення автентичності, збереження достовірності інформації
8. Маркетинг і просування	Розробка брендovаних продуктів, туристичних сувенірів, активне просування через соціальні мережі	Зростання впізнаваності подій та об'єктів спадщини
9. Подієвий календар	Складання регулярного календаря історичних фестивалів у регіонах	Забезпечення туристичного планування, повторне залучення
10. Моніторинг і оцінка	Впровадження систем зворотного зв'язку з відвідувачами	Покращення якості сервісу, адаптація до потреб аудиторії

Джерело: сформовано автором

розуміння багатогранності історичних процесів. У свою чергу, місцеві мешканці, які виступають організаторами історичних заходів, відчують визнання та підтримку, що посилює соціальну згуртованість і знижує ризики культурної маргіналізації (рис. 1).

Формування турів, що включають елементи живої історії, розширює межі екскурсійної діяльності. Завдяки включенню історичної реконструкції до маршрутів або інтерактивних вистав, створюється абсолютно новий тип туристичного продукту – досвідовий туризм [3-4]. Туристи вже не задовольняються звичайним спогляданням, вони прагнуть пережити історію на собі, приміряти обладунки, приготувати їжу за стародавнім рецептом, навчитися середньовічного танцю або взяти участь у реконструкції битви. Такий формат не тільки підвищує якість туристичного сервісу, а й дозволяє будувати конкурентоспроможні бренди регіонів, що працюють із темою історії. Фестивальний туризм, заснований на концепції живої історії, є потужним інструментом активізації турпотоків і водночас – збереження культурного надбання. Жива історія має потужний освітній компонент. Вона дозволяє перетворити складні історичні теми на доступні для розуміння навіть молодшими туристами або людьми без спеціальної під-

готовки. Майстер-класи, інтерактивні локації, квести та рольові ігри стимулюють пізнавальну активність, формують образ історії як динамічного процесу, а не набору фактів. Це сприяє розвитку критичного мислення, поваги до історичної правди та історичної відповідальності. Особливо цінною така діяльність є в умовах постколоніального переосмислення історичних наративів, коли жива історія допомагає формувати нову, ґрунтовану на фактах, але емоційно забарвлену колективну пам'ять.

Висновки. Таким чином, жива історія в контексті сталого туризму – це не просто елемент культурної програми, а стратегічна форма взаємодії між минулим і сучасним. Вона забезпечує збереження спадщини, активізує громади, розвиває туристичні маршрути, урізноманітнює відпочинок та формує сталу культурну екосистему. Завдяки історичній анімації, майстер-класам, екскурсійній діяльності та історичним фестивалям зростає не лише привабливість туристичних територій, а й культурна самосвідомість як туристів, так і місцевого населення. Вважаю, що розвиток практик живої історії має стати частиною національної туристичної стратегії, що поєднує культурну глибину з інноваційними підходами до залучення відвідувачів.

Жива історія дає змогу не лише демонструвати, а й передавати навички, знання, традиції та обряди, що є основою нематеріальної культурної спадщини. Через майстер-класи з ремесел (ткацтво, гончарство, ковальство), театралізовані реконструкції звичаїв чи історичної кулінарії, учасники отримують безпосередній доступ до практик, які в інший спосіб могли б бути втрачені

Історична реконструкція та історична анімація дозволяють людині «пережити» минуле, зануритися в атмосферу епохи, відчувати зв'язок із предками через участь у театралізованих діях, бойових сценах чи відтвореннях історичних подій. Це формує глибокий емоційний зв'язок між людиною і культурним середовищем. У результаті туристи починають сприймати спадщину не як «суху історію з підручника», а як живу реальність, яка має особисте значення

Рис. 1. Ключові ефекти живої історії для збереження культурної спадщини

Джерело: сформовано автором

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Соловій І. П., Адамовський О. М., Дубовіч І. А. Сталій туризм: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-79> (дата звернення 17.06.2025)
2. Шуптар-Пориваєва Н. Й., Губанова О. Р., Попова М. О., Андрущенко О. С. Перспективи інноваційного розвитку туристичної сфери в Україні в умовах коронавірусної кризи. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2020. Вип. 6. С. 90–96.
3. Гапоненко Г., Євтушенко О., Шамара І. Пріоритетні напрями забезпечення сталого розвитку туризму України в умовах пандемії. *Бізнес Інформ*. 2021. № 5. С. 227–235.
4. Мелько Л. Ф. Туризм у контексті сталого розвитку. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2017. Вип. 48. С. 190–197.
5. Джинджоян В. В., Тесленко Т. В., Горб К. М. Інноваційні технології в туризмі та гостинності: навчальний посібник. Київ: Видавництво «Каравела», 2022. 340 с.
6. Шандор Ф. Ф., Кляп М. П. Сучасні різновиди туризму: підручник. Київ: Знання, 2013. 334 с.
7. Голод А. П. Безпека регіональних туристичних систем: теорія, методологія та проблеми гарантування: монографія. Львів: ЛДУФК, 2017. 340 с.
8. Новицька С. Р. Екологічний туризм як пріоритетний напрямок сталого розвитку туристичної сфери. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер.: Географія*. 2013. № 2. С. 164–169.
9. Штангрет А., Силкін О., Шляхетко В. Трудова міграція як зовнішня загроза для кадрової безпеки підприємства. *Наукові інновації та передові технології*. № 10(38), 2024. С. 190–201. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-10\(38\)-190-201](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-10(38)-190-201) (дата звернення: 29/05/2025)
10. Штангрет А., Силкін О. Безпеківі аспекти управління персоналом в умовах гіпердинамічного зовнішнього середовища. *Наукові інновації та передові технології*. № 9(37), 2024. С. 227–237. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-9\(37\)-227-237](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-9(37)-227-237) (дата звернення: 30/05/2025)

REFERENCES:

1. Solovii, I. P., Adamovskyi, O. M., & Dubovich, I. A. (2023). Stalyi turyzm: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku v Ukraini [Sustainable tourism: current state and development prospects in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, (50). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-79> [in Ukrainian].
2. Shuptar-Poryvaieva, N. Y., Hubanova, O. R., Popova, M. O., & Andrushchenko, O. S. (2020). Perspektyvy innovatsiinoho rozvytku turyzmu v Ukraini v umovakh koronavirusnoi kryzy [Prospects for innovative development of tourism in Ukraine under the coronavirus crisis]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy – Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine*, (6), 90–96 [in Ukrainian].
3. Haponenko, H., Yevtushenko, O., & Shamara, I. (2021). Priorytetni napriamy zabezpechennia staloho rozvytku turyzmu Ukrainy v umovakh pandemii [Priority directions for ensuring sustainable tourism development in Ukraine under the pandemic]. *Biznes Inform – Business Inform*, (5), 227–235 [in Ukrainian].
4. Melko, L. F. (2017). Turyzm u konteksti staloho rozvytku [Tourism in the context of sustainable development]. *Vcheni zapysky Universytetu "KROK" – Scientific Notes of KROK University*, (48), 190–197 [in Ukrainian].
5. Dzhindzhoian, V. V., Teslenko, T. V., & Horb, K. M. (2022). Innovatsiini tekhnolohii v turyzmi ta hostynnosti: navchalnyi posibnyk [Innovative technologies in tourism and hospitality: Textbook]. Kyiv: Karavela [in Ukrainian].
6. Shandor, F. F., & Kliap, M. P. (2013). Suchasni riznovydy turyzmu: pidruchnyk [Modern types of tourism: Textbook]. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
7. Holod, A. P. (2017). Bezpeka rehionalnykh tury stychnykh system: teoriia, metodolohiia ta problemy harantuvannia: monohrafiia [Security of regional tourism systems: theory, methodology and guarantee issues: Monograph]. Lviv: LDUFK [in Ukrainian].
8. Novytska, S. R. (2013). Ekolohichni turyzm yak priorytetnyi napriamok staloho rozvytku tury stychnoi sfery [Ecological tourism as a priority direction of sustainable development in the tourism sector]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Ser.: Heohrafiia – Scientific Notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk. Series: Geography*, (2), 164–169 [in Ukrainian].
9. Shtangret, A., Sylkin, O., & Shliakhetko, V. (2024). Trudova mihratsiia yak zovnishnia zahroza dlia kadrovoi bezpeky pidpriemstva [Labour migration as an external threat to the personnel security of the enterprise]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii*, (10(38)), 190–201. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-10\(38\)-190-201](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-10(38)-190-201) [in Ukrainian].
10. Shtangret, A., & Sylkin, O. (2024). Bezpekovi aspekty upravlinnia personalom v umovakh hiperdynamichnoho zovnishnoho seredovyshcha [Security aspects of personnel management in a hyperdynamic external environment]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii*, (9(37)), 227–237. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-9\(37\)-227-237](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-9(37)-227-237) [in Ukrainian].